

קדושת שביעית

רקע: קדושת פרות שביעית וקדושת חפצים בכלל

1. ויקרא כה ו - יב
וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ לֶךָ וּלְעֹבְדֶיךָ וּלְאִמְתֶּךָ וּלְשֹׁכֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֵי הַגְּרָיִם עִמָּךְ: וּלְבַהֲמֹתֶיךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תְּהִיָּה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֹל: (ס וְסִפְרֹת לֶךָ שִׁבְעַת שְׁבֹתֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהָיוּ לֶךָ יָמֵי שִׁבְעַת שְׁבֹתֹת הַשָּׁנִים תִּשָּׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ... יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה לְכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סִפְיָחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נֹזְרֶיהָ: כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לְכֶם מִרְהַשְׁדָּה תֹאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

2. רש"י על דברים כב, ט
לאֲתִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פְּרֹתֶיךָ הַמְּלָאָה הַזֵּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוּאֹת הַכָּרִם רש"י על אתר: **פן תקדש**. פְּתִיגוּמוֹ "תִּסְתַּבֵּב", כֹּל דָּבָר הַנִּתְעַב עַל הָאֲדָם, בֵּין לְשִׁבַח כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ, בֵּין לְגַנְאֵי כְּגוֹן אֲסוּר, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קְדוּשָׁה, "אֵל תִּגַּשׁ בִּי כִי קֹדֶשׁ תִּיְדָד" "יִשְׁעִיהוּ ס"ה

קריטריון א': תפיסת דמים ואינה יוצאה לחולין – קדושה פרי איסורים או קדושה אינהרנטית

3. בבלי סוכה מ עב
שביעית תופסת את דמיה, שנאמר 'כי יובל היא, קודש תהיה לכם' - מה קודש תופס את דמיו ואסור, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה. אי מה קודש תופס דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין? תלמוד לומר: 'תהיה' - בהוייתה תהא. הא כיצד? לקח בפירות שביעית בשר - אלו ואלו מתבערין בשביעית. לקח בבשר דגים - יצא בשר ונכנסו דגים. לקח בדגים יין - יצאו דגים ונכנסו יין. לקח ביין שמן - יצא יין ונכנס שמן. הא כיצד? אחרון אחרון נכנס בשביעית, ופרי עצמו אסור

4. ירושלמי שביעית פד הז
"כתיב 'כי יובל היא, קודש תהיה לכם וגומר' - מה היא קודש, אף תבואתה קודש"

אכילתה פירות שביעית: מצוה? עם אזהרה בצידה?

5. רמב"ן, מצוות עשה ששכח הרמב"ם, מצווה ג
"שאמרה תורה בפירות שביעית, 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ודרשו: 'לאכלה ולא לסחורה', וזה דבר תורה הוא, כמו שאמרו... במקומות רבים מן התלמוד... ונכפלה זאת המצוה באמרו יתברך 'ואכלו אביוני עמך', שלא אמר 'לאביוני עמך תעזוב אותם', כמו שאמר 'לעני ולגר תעזוב אותם' בלקט ושכחה, אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום. והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה"

6. בבלי פסחים נב עמוד
לאכלה" - "ולא להפסד"

לכם לאכלה' ולא ...

וְהַיְתָה שְׂבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ לֶחֶם וְלַעֲבָדָי וְלַאֲמָתָי וְלַשְׂקִירָה וְלַתּוֹשְׁבֵי הַגְּרָיִם עִמָּךְ:

But you may eat whatever the land during its sabbath will produce—you, your male and female slaves, the hired and bound laborers who live with you,

רמבם, הלכות שמיטה ויובל פרק ה

The produce of the Sabbatical year is designated for the sake of eating, drinking, smearing oneself [with oil], kindling lamps, and dyeing. According to the Oral Tradition, we learned that the word *tihyeh* implies that it may be used even for kindling lamps, and dyeing.

א פרות שביעית נתנו לאכילה ולשתיה ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה. מפי השמועה למדו (ויקרא כה ז) "תהיה" אף להדלקת נר ולצבע בה צבע:

2 What is meant by [the license to use the produce of the Sabbatical year] for eating and drinking? One should eat those foods that are normally eaten and drink the beverages that are normally drunk, as is the law with regard to *terumah* and the second tithe.

ב לאכילה ולשתיה כיצד. לאכל דבר שדרכו לאכל. ולשתות דבר שדרכו לשתות. כדין תרומה ומעשר שני:

3 He should not change the natural function of produce as he does not with regard to *terumah* and the second tithe, i.e., something that is normally eaten raw should not be eaten cooked. Something that is normally eaten cooked should not be eaten raw.

ג ולא ישנה פרות מבריתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר שני. דבר שדרכו לאכל חי לא יאכלנו מבשל. ודבר שדרכו להאכל מבשל אין אוכלין אותו חי.

4 We do not cook vegetables from the Sabbatical year in oil that is *terumah* lest it disqualify it

ד ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן תרומה שלא יביאנו לידי פסול.

5 Produce that is set aside for human consumption should not be fed to domesticated animals, beasts, and fowl.

ה פרות המיחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות.

6 What is meant by [the license to] smear oneself [with produce from the Sabbatical year]? One may smear oneself with produce with which it is common to smear oneself.

ו לסיכה כיצד. לסוף דבר שדרכו לסוך.

8 What is meant by [the license to] kindle a lamp [with produce from the Sabbatical year]? One may kindle a lamp with oil from the Sabbatical year itself.

ז להדלקת הנר כיצד. שמדליק את הנר בשמן שביעית עצמו.

9 What is meant by [the license to use produce from the Sabbatical year] for dyeing? Produce which is ordinarily used as dye even though it is also used as food for people may be used as dye for man's sake.

ח לצביעה כיצד. דברים שדרכן לצבע בהן אף על פי שהן מאכלי אדם צובעין בהן לאדם.

מפגש 6 : לאכלה ולא...

1. ויקרא כה, ו

וְהִיְתָה שִׁבְתַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לֶחֶם וְלַעֲבָדָת וְלַאֲמָתָה וְלַשְׂכִּירָה וְלִתְּוֹשְׁבֵי הַנְּגָרִים עִמָּךְ:

לכם ... לאכלה'

2. בראשית א כט - ל

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת־כְּלֵעֶשֶׂב | זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כְלֵהָאָרֶץ וְאֶת־כְּלֵהֶעָץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְּרִיעֶץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה: | לְכֹל־חַיַּת הָאָרֶץ וְלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְל | רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֹשֶׂב לְאָכְלָה וְיִהְיֶה:

3. בבלי סנהדרין נט עב

אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב) **בראשית א, כט** (לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם

4. שמות טז טו

וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֵיֵשׁ אֶל־אֲחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יִדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן ה' לָכֶם לְאָכְלָה: | זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְקַטֹּוּ מִמֶּנּוּ אֵיֵשׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֵר לַגִּלְגָּלֶת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אֵיֵשׁ לְאֲשֶׁר בָּאֵהֶלֶוּ תִקְחוּ: | וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּגִי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט: | וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הִעֲדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אֵיֵשׁ לְפִירְאֲכָלוֹ לְקַטֹּוּ: | וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אֵיֵשׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר: | וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּוֹתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וַיִּגְרַם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: | וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בִּבֶקֶר בִּבֶקֶר אֵיֵשׁ כְּפִי אֲכָלוּ וְחַם הַשָּׁמֶשׁ וַיִּנְמָס:

מה מותר לעשות עם פרות שביעית?

5. משנה שביעית ח, ב

”שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה, לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך... וכן בתרומה ובמעשר שני. קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר”

6. רמב”ם (ה, ג):

“ולא ישנה פירות מבריייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר, דבר שדרכו להיאכל חי לא יאכל אותו מבושל, ודבר שדרכו להיאכל מבושל אין אוכלין אותו חי.”

7. בבלי סוכה מ עא: ביאור שטיינזלץ

שאני התם [שונה שם] (בעלים אלה שלקטם לעצים **דאמר קרא** [שכן אמר הכתוב]: [והיתה שבת הארץ לכם לאכלה] **”ויקרא כה, ו”**. (לכם” שאמר **דומיא** [בדומה] למה שאמר **”לאכלה**. “לומר לנו: על מה חלה קדושת שביעית — על **מי שהנאתו וביעורו שוה**. דבר שבשעה שנהנים ממנו, הרי יחד עם הנאה זו הריהו מתבער מן העולם, כגון דברים העשויים לסיכה, לאכילה, או להדלקת הנר, **יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן**. שהרי עצי הסקה שאופים ומסיקים בהם עיקר שימושם בגחליהם או בתנור שהתחמם כתוצאה משריפתם, ואלה מצויים לאחר שנתבער כבר העץ עצמו. ומטעם זה אין קדושת שביעית חלה עליהם.

8. בבלי בבא קמא קא עב – קב עא

<p>אגב שהובאה סתירה שהביא רבא, מביאים סתירה נוספת שהביא רבא, שיש לה קשר לענייני ביעור של חומרי צבע בשביעית. רבא רמי [השליך, הראה סתירה, [תנן] [שנינו במשנה]: דברים שהם ממין הצובעין, צמחים שעשויים לצביעה, כגון ספיחי (גידולים שעלו מאליהם בשדה, שלא על ידי זריעה) של סטים וקוצה — יש להן דין שביעית, ולדמיהן אם מוכרים אותם גם כן יש דין שביעית, יש להן דין ביעור שצריכים לבער אותם מן הבית ולחלק אותם כאשר כלו מן השדה, וגם לדמיהן יש דין ביעור. אלמא [מכאן יוצא] שעצים עצמם אף שאינם פירות יש בהן משום קדושת שביעית.</p>	<p>רבא רמי תנן: ממין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית</p>
<p>ורמינהי [ומשליכים, מראים סתירה] [ממה ששינונו בברייתא: עלי קנים ועלי גפנים שגיבבן בחבא] (ערימה) (על פני השדה. אם</p>	<p>ורמינהי עלי קנים ועלי גפנים שגיבבן בחבא על פני השדה לקטן</p>

לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית לעצים אין בהן משום קדושת שביעית

ומשני אמר קרא (ויקרא הכ, ו) לאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן

והא איכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוין?

אמר רבא סתם עצים להסקה הן עומדין

אמר רב כהנא ועצים להסקה תנאי היא דתניא אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ור' יוסי אומר נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה

מאי טעמא דרבנן אמר קרא (ויקרא כה, ו) לאכלה ולא למשרה לאכלה ולא לכבוסה ורבי יוסי אומר אמר קרא לכם לכל צרכיכם

ורבנן נמי הכתיב לכם? לכם דומיא דלאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן

ור"י נמי הכתיב לאכלה? אמר לך ההוא מיבעי ליה לכדתניא דתניא לאכלה ולא למלוגמא אתה אומר לאכלה ולא למלוגמא או אינו אלא לאכלה ולא לכבוסה כשהוא אומר לכם הרי כבוסה אמור הא מה אני מקיים לאכלה לאכלה ולא למלוגמא

ומה ראית לרבות הכבוסה ולהוציא את המלוגמא מרבה אני את הכבוסה ששונה בכל אדם ומוציא אני את המלוגמא שאינו שונה בכל אדם

כמאן אזלא הא דתניא לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין כמאן כר' יוסי דאי

לקטן מתחילה לאכילה — יש בהן משום קדושת שביעית, אם לקטן לעצים — אין בהן משום קדושת שביעית, משמע שעצים אין בהם קדושת שביעית!

ומשני [ומתריך [רבא עצמו את קושייתו, **אמר קרא**] הכתוב [בדין השביעית": והיתה שבת הארץ לכם לאכלה] "**ויקרא כה, ו**), לומר שאיסור שביעית חל בדבר שהוא כמו הדברים שהם לאכילה, **במי שהנאתו וביעורו שוין**] (ביחד), שבזמן שנהנים ממנו הוא מתבער מן העולם. **יצאו עצים שהנאתן**] (ההנאה שיש מהם) היא **לאחר ביעורן**. שעצים שעושים מהם גחלים הרי הם מתבערים מן העולם בשעת בעירתם, אבל עיקר הנאתם היא רק לאחר מכן, משעה שנעשו גחלים. מה שאין כן מיני צבע, שמתבערים מן העולם בשעה שנהנים מהם בצביעה.

ומקשים: **והא איכא**] והרי יש [עצים דמשחן] [עצי שמן] שמשמשים לתאורה, שמדליקים בהם אבוקה, **שהנאתן וביעורן שוין** ובכל זאת לא חילקה הברייתא, ואף בהם אין קדושת שביעית!

אמר רבא: סתם עצים להסקה הן עומדין, ואף עצים שמשמשים לתאורה עיקר שימושם הוא להסקה.

אמר רב כהנא: ודינם בשביעית של עצים להסקה תנאי [מחלוקת תנאים] **היא, דתניא**] שכן שנינו בברייתא: **אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה**] (לשרות פשתן במשקיהם, כגון יין) **ולא לכבוסה**] (כביסה). **ור' יוסי אומר**: נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה.

ומבררים: **מאי טעמא דרבנן**] [מה הטעם של חכמים — **אמר קרא**] [הכתוב [בדין שביעית": והיתה שבת הארץ לכם לאכלה"] **ויקרא כה, ו**, (ללמדנו מיעוט: **ולא למשרה**, "**לאכלה** — **ולא לכבוסה**. ואילו ר' יוסי המתיר אומר במענה לכך: **אמר קרא**] [הכתוב": **לכם**] "וכוונתו: **לכל צרכיכם** ובכללם משרה וכביסה.

ושואלים: **ורבנן נמי**] [וחכמים גם כן [הכתיב] הרי נאמר] "**לכם**", ומה עושים הם בכתוב זה? ומשיבים: "**לכם**" דומיא [בדומה] למה שנאמר "**לאכלה**", ללמדנו שהלכה זו נאמרה דווקא **במי שהנאתו וביעורו שוין**] (יחד), **יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן**. כי ביעורם של הפירות הוא כשמביאים אותם למשרה או לתוך הכביסה, והנאתם היא רק לאחר גמר המלאכה.

ושואלים עוד: **ור' יוסי נמי**] [גם כן [הכתיב] הרי נאמר] "**לאכלה**", וכיצד מפרש הוא כתוב זה? ומשיבים: **אמר**] [יכול היה לומר [לך: הכתוב הוא **הוא מיבעי ליה לכדתניא**] [נצרך לו לכפי שנינו בברייתא. **דתניא**] [שכן שנינו בברייתא": **לאכלה** — "**ולא למלוגמא**] (תחבושת). **אתה אומר**: "**לאכלה** — **ולא למלוגמא**, או אינו אלא "**לאכלה** — **ולא לכבוסה**? לכך יש להשיב: **כשהוא אומר**: "**לכם** — **הרי כבוסה אמור**, שגם היא בכלל צרכיכם, **הא**] [הרי [מה אני מקיים] "**לאכלה**", הרי זה בא למעט": **לאכלה** — **ולא למלוגמא**.

והוא מסביר: **ומה ראית לרבות הכבוסה** שהיא מותרת **ולהוציא את המלוגמא** שהיא אסורה, ולמה לא נאמר ההיפך? ומשיבים: **מרבה אני את הכבוסה ששונה בכל אדם**, שכל אדם נזקק לה, **ומוציא אני את המלוגמא שאינו שונה בכל אדם** אלא רק בחולה ופצוע.

ואגב שהובאה מחלוקת זו, מעירים: **כמאן אזלא הא דתניא**] [כדעת מי הולכת ברייתא זו ששנויה": **לאכלה** — **ולא למלוגמא**, "**לאכלה** — **ולא לזילוף**] (הזיית יין לבישום הבית), **לאכלה** — **ולא לעשות ממנה אפיקטויזין**] (סם הקאה, **כמאן**

<p>כרבנן איכא נמי משרה וכבוסה</p>	<p>[כדעת מי — ?]כדעת ר' יוסי, משום דאי כרבנן [שאם תאמר כשיטת חכמים, [איכא נמי] יש גם כן [אופנים נוספים של איסור להשתמש בפירות שביעית כגון משרה וכבוסה. ולפי זה עצי הסקה שמשמשים לכל אדם הם לדברי ר' יוסי בגדר "לכם", ומותר להשתמש בהם לכך, ולדברי חכמים כיון שאין הנאתם וביעורם שווים — אין משתמשים בהם לכך.</p>
-----------------------------------	--

פסחים נב עב: לאכלה ולא להפסד – דין שאריות מזון

9. פניני הלכה – הלכות שביעית, ד, ב

פירות וחלקי פירות שנשתיירו וכבר אין מי שירצה לאוכלם, כל זמן שהם עדיין ראויים למאכל אדם או בהמה, נותרה בהם קדושת שביעית, ואסור לאבדם בידיים. וגם אסור להניחם בפח מטונף, מפני שהנחתם שם מאבדת אותם מלהיות ראויים למאכל, הואיל וכבר לא יהיה אדם שירצה לאוכלם (משפט כהן פה). לפיכך, יש לעטוף את שיירי הפירות הללו בשקית ניילון או נייר, ולהניחם בפח, שבאופן זה הם נשמרים שם מטינוף ואינם מונחים בדרך ביזיון. וכך נכון לנהוג גם כאשר אין בפח הפרטי דבר מטונף, כדי להגן על שיירי הפירות מטינוף בפח המרכזי.

יש מהדרים ומכינים כלי מיוחד לשיירי פירות שביעית, ובכל פעם שמניחים שם שיירי פירות עוטפים אותם בניילון או נייר, כדי שהשיירים הקודמים שכבר החלו להירקב לא יגרמו לזירוז תהליך הריקבון של השיירים החדשים. אבל אין חייבים להדר בכך, מפני שמן הדין מותר לעטוף את שיירי הפירות בשקית או נייר ולהניחם בפח הרגיל, מפני שעטיפתם שומרת עליהם שלא יטונפו ולא יתבזו. וגם מותר להניחם בפח המרכזי לפני שירקבו, מפני שמסתבר שהשקית שעוטפת אותם תמשיך לשמור עליהם גם בפח המרכזי ובמשאית הזבל. ואם במקרה השקית תקרע מחמת דחיסת הזבל, הרי שזה דבר שלא התכוונו אליו.

10. טבלה בעמ' 206

מסחר בפירות שביעית
משנה שביעית פרק ח משנה ג